

Let za koristi delav-
skega ljudstva. Delavci
so opravičeni do
vsega kar producirajo.
—
This paper is devoted to
the interests of the
working class. Work-
ers are entitled to all
what they produce.

PROLETARIAT

Entered as second-class matter, Dec. 6, 1907, at the post office at Chicago Ill. under the Act of Congress of March 3rd, 1879.

Office: 2146 Blue Island Ave.

"Delavci vseh dežela, združite se".

PAZITE!
na številko v oklepaju-
ki se nahaja poleg va-
šega naslova, prileplje-
nega spodaj ali
na ovitku. Ako (217)
je številka
tedaj vam s prihodnjo
številko našega lista po-
stevo naročnika. Prosi-
mo, ponovite jo takoj.

Stev. (No.) 216.

Chicago, Ill., 31. oktobra (Oct.), 1911.

Leto (Vol.) VI.

Delavski sodniki.

KAPITALISTIČNI SODNIK MI- SLI KAPITALISTIČNO IN SODI KAPITALISTIČ- NO.

Sedanji povprečni sodnik zlasti v Chicagu, kjer se "kolo justice" neprestano vrti, ima o proletarskem življenju ravno tiste pojme kakor kapitalist sam, kateri delavca-proletarca dnevno izkorišča. Pojem "dobro" in "slabo" si on razklada v zanemnu dolarja in centa.

Vsak sodnik je prečesem človek, čigar privatno življenje in princip igra dober del vloge na sodnem stolu. Kapitalistični sodnik, odgojen v kapitalistični šoli in v družbi kapitalističnih lehkohičev zre življenje iz ravno tistega stališča kakor kapitalist. Drugače sploh ne more. Beda in obupni boj za kruh je njemu španska vas. Njemu kakor tudi kapitalistu je dober človek tisti, kateri si pridobi veliko denarja; nasprotno je pa slab človek vsak, kateri nima ničesar.

Kadar torej ima kapitalistični sodnik pred seboj kapitalista, tedaj si navadno po svoji kapitalistični pameti tolmači tako le: Ta človek je človek je žrtve razmer. Kriv je res, toda če ga obsodim v ječo, bom naredil veliko škodo njegovemu "businessu" in pripravil bom v veliko sramoto njegovo spoštovano rodbino. Pripravim ga tudi ob zdravje, kajti jetniško življenje ga bo potrla. Zato je najbolje, da ga obsodim na globo, saj lahko plača in v bodoče se bo čuval. — Tako sodnik "sodi" kapitalista. Kdor zasleduje rekord sodišč, se lahko prepriča.

Vse drugače pa je, kadar ima sodnik pred seboj revnega delavca. Tedaj si misli pa takole: Ta človek je slab že radi tega, kar nima še niti toliko denarja, da bi si najel advokata. Da obvarujem javnost pred njim, obsodil ga bom v ječo, saj pogrešal ga ne bo nihče. Navsezadnje pa nekdo itak mora v zapor, da se s tem zadosti zakonu. —

Ali se je potem še čuditi, da ječa je le za delavca, za siromaka? Kdor se sklicuje na zakone, da veljajo za jednega kot za drugega, je navidez ali bedak. Zakoni — zlasti ameriški — so prožni, da se dajo raztegniti in zviti kakor kdo hoče — in sicer vedno v prid kapitalistu in v škodo delavca. Zakon na papirju pravzaprav ne velja nič — sodnik ga lahko zaobrne in raztolmači po svoje vsak čas in to velja.

Današnji sodniki — z redkimi izjemami — so navadni hlapeci kapitalizma. In drugačni sploh ne morejo biti.

Chicški kapitalisti od prvega do zadnjega so dobro zastopani v lokalnih sodnih sodnih.

Mestni trust ima svojega sodnika.

Cestozelzski trust ima svojega sodnika.

Električni trust ima svojega sodnika.

Trust plina ima svojega sodnika. Itd. itd.

Vsi so dobro preskrbljeni, vsi imajo "pravico" na svoji strani — le delavci milionskega mesta Chicago nimajo še nobenega! Delavci, ki tvorijo velikansko večino vsega prebivalstva, nimajo še nobene zaslonbe v templu justice.

Ako imajo kapitalisti svoje sodnike, ki so vse kaj drugega kot nepristranski, zakaj bi tudi delavci ne imeli svojih sodnikov, ki bi motrili stvar iz delavskega stališča!

Čas je torej, da se chicški delavci zavzamejo za to stvar. In čas je tukaj. Dnes teden, to je prihodnji terek dne 7. novembra se vrše v Chicagu sodniške volitve.

— Monarhistični upadi v portugalsko republiko so vsi ponesrečili. Braziljanski kapitalisti, ki so financirali to pustolovsko podjetje, so se izrekli, da niso pri volji še nadalje podpirati stvar, ki je zgubljena in se ne bo nikdar dobičkonosno obrestovala. Monarhisti so sedaj poparjeni, ž njimi pa tudi cerkev, ki je najbolj ruvala proti republikli, ker borzuazija, ki je sedaj na krmlu noče deliti plena z njo. In tako gledamo, da se sedaj gospodje med seboj bijejo za meso in maslo, v eni roki s sabljo in samokresom, v drugi pa s križem.

— Slovenski delavci v Chicagu! Jugoslovanski delavci sploh! Vaša dolžnost je, da vsi, ki ste državljani, greste v terek na volišče in da glasujete za socialistične kandidate! Vsak glas za te može pomeni glas za delavsko korist, za vašo korist.

Naprejšje za delavske sodnike! Pokažimo, da se zavedamo naših pravic! Živela delavska solidarnost!

Splošen pregled.

— V nemškem državnem zboru se je minoli teden vršila debata o draginji. Dr. Delbrueck, državni tajnik je v dveh urah trajajočem govoru zagovarjal postojanje vlade. Odgovarjal mu je sodrug dr. Suedekum, ki je v svojem govoru dobro posvetil veleagrarnim odurohom, junckerjem in velekapitalistom vobče. Njegov govor je tudi pri nemškem ljudstvu našel globok odmev. Smatrajo ga za prvi strel bodočih državnozbornih volitev, ki se bodo vršile dne 12. januarja prih. leta.

— Guverner za provincijo Jekaterinoslav v Rusiji je izdal ukaz za progno Židov. Ostati v provinciji smejo:

1) Oni, ki so se nastanili pred 16. majem 1882.

2) Rokodelci in oni, ki so si oskrbeli dovoljenje v guvernerski pisarni.

3) Oni, ki bivajo v provinciji od 14. avgusta 1906 in je guverner proti njim preklial odgoški ukaz.

4) Oni, ki so se od 16. maja 1882 pa do 11. januarja 1888 naselili na dežela.

Židi, ki morajo zapustiti provincijo vsled odgoškega povelja, so zelo v slabem položaju, ker nihče ne more oditi kar čez noč. Vsled tega prestopajo v pravoslavno vero.

Pošebni uradniki se vozijo po provinciji in stikajo za židi.

Pa pravijo nekateri ljudje, da je Rusija civilizirana in kulturna država.

— Clarence Darrow glavni zagovornik pri obravnavi McNamara je izjavil, da se je do sedaj nabralo \$120.000 za obrambni sklad. Še tolika svota je pa potrebna za pokritje stroškov prve obravnave. Ako organizirani delavci hočejo odbiti drzni napad kapitalistov na pacifiškem obrežju, potem morajo tudi skrbeti za potrebna sredstva. Kapitalisti bodo napeli vse sile in rabili najbolj umazana sredstva, da bi bila brata McNamara obsojena na vešala.

Delavci pozor, ako nečete, da bodo kapitalisti z nečednimi sredstvi izvojevali zmago.

— Avstrijska vlada brutalno preganja demonstrante, ki so demonstriali zoper draginjo. V Kraljevem Gradu je bilo šest in šestdeset delavcev obsojenih na težko ječo od petih do šestih mesecev.

Avstrijska vlada, agent habsburške rodovine, veleagrarnih odurohov in velekapitalističnih pijavk, naj se nikar ne čudi, ako bo nekega dne doznala, da take obsodbe ne vplivajo pomirovalno, da kdor seje veter — žanje vihar!

— Pri neki preiskavi v Albany so dognali, da je "New York Central" železniška družba v zvezi z neko drugo ukrađla državi New York dvanaest akrov sveta. Bodimo zadovoljni, da ni ukrađla še več. V Ameriki se železniške družbe navadno ne zadovoljijo tako malenkostjo.

— Španska vlada nastopa z vso grozovitostjo proti republikancem in socialistom. Po brzovajnem poročilu iz Valencie je generalni kapitan razpustil ljudski dom, 18 delavskih društev in republikanskih klubov. Artilrali so tudi župana v Cullri, češ, da je provzročil sedanje nemire. General Ehaque je tudi razpustil delavska društva in republikanske klube v Cullri, Jativu, Bunalu in Caregentu. V provinciji Valencia so artilrali nad 300 oseb. Cenzura za časopisje je zelo stroga. Državni pravdnik črta vse, kar vladni kamarili ni všeč.

— Francoski strokovno organizirani delavci so se na zborovanju v Parizu izrekli za generalni štrajk v slučaju vojne. Za štrajk je glasovalo 111 delegatov, pet proti štrajku in trije pa niso glasovali.

— Zapovednik tretjega ruskega kora hoče zopet vpeljati staro grozovlado na Finskem. Izdal je ukaz, da ima zapovednik vojaške čete pravico, ako ga je poklicala civilna oblast vojaško pomoč, streljati na ljudstvo, ako se po trkratni opozoritvi ne razide, če tudi civilna gosposka ne zahteva kaj takega.

Ta samovoljni ukaz zapovednika tretjega vojnega kora le dokazuje, da ima vsaki smrkavi lajtenant ali korporal že pravico streljati na ljudstvo, če se mu zljubi. — Ako je Rusija ustavna država, tedaj so tudi roparji v Abrucih organizirani ustavno.

— V Alzaciji Lotaringi, v Nemčiji je bilo petdeset socialistov izvoljenih v deželni zbor. Nadalje je izvoljenih 20 konzervativcev in dva liberalca. V 28. volilnih okrajih se bodo pa vršile ožje volitve.

— Charles Moyer, predsednik zapadne rudarske zveze (W. F. of M.) in Frank Hayes, prvi podpredsednik združenih rudarjev (Unite Mine Workers) sta odpovala v Mehiko da organizirata ondotne rudarje. S tem delom se bojeta oba sodruga podvrgla trdi skušnaji prijateljstvo Madera, novega predsednika do delavcev. Madero bo prisiljen priti s pravo barvo na dan. Zdjaj bo lahko dokazal, ako so bile njegove obljube v dobi mehikanske revolucije resnične, ali pa le navadne fraze, s katerimi je pridobil mehikanske delavce za se, da so mu pomagali zasesti konja.

— Konferenca socialist. stranke v državi Wisconsin se vrši od 4 do 6. novembra v Stevens Pointu, Wis.

SOCIALISTI NA DELU.

— Socialistični mestni pravdnik Hoan v Milwaukee je iztožil pravdo proti Nathan Hamburgerju, kterega je v imenu mesta tožil za

cialistov v Zurichu, kjer je bilo tudi mnogo italijanskih sočrugov, je ostro obsodil Italijo. In v Italiji sami, v Rimu, Milanu in v Genovi so italijanski socialisti vrgli vladi v obraz besedo "roparji!"

Vlahovu so sledili še štirje drugi govorniki, ki so v španskem (jezik židov v Solunu), francoskem, grškem in v bolgarskem jeziku ožigosali vojno. Poslušaleci so viharno odobrvali njih besede in shod se je zaključil z delavsko pesmijo. Shod je brzovajno čestital italijanski socialistični stranki na njenem pogumnem protivojnem nastopu in drugo brzovajno je poslal mednarodnemu socialističnemu birou v Brusel. Dve armenski organizaciji sta brzovajno pozdravili shod.

Kongres italijanskih socialistov v Rimu je te dni prejel več žgočih resolucij proti turško-italijanski vojni. Kongres je prejel od avstrijskih in angleških socialistov brzovajne čestitke.

SOCIALISTIČNI PREGLED.

— Volilna kampanja v Readingu, Pa., sedaj že prekaša vse predvolitvene vspehe, kar jih je že stranka doživela v katerem ameriškem mestu. Vdeležba volilnih shodov je redno že tako kolosalna, da sedaj celo tudi kapitalistični listi prijazno poročajo vsak dan o socialističnih vspehih, kar so sprva docela ignorirali. Izvolitev socialističnega župana je vsekakor gotova.

— Številno socialističnih glasov pri pravkar končanih municipalnih volitvah v državi Connecticut je poskočilo od 5000 na 12.000. Volitve v mnogih mestih se vrše še v novembru.

— Sodruga James H. Brower, široko poznan kot zelo aktiven socialist in autor glasovite knjige "The Mills of Mammon", je pred nekaj dnevi umrl v Jolietu.

— Francoski socialisti v Zedinjenih državah so s svojo celo organizacijo pristopili k stranki in so že naprosili glavni stan za tajnika - prevajatelja.

— Pri volitvah v prvi lastni parlament dveh nemških provincij Alzacija in Lotaringija, ki so se vršile zadnji teden, je izvoljenih 15 socialistov. Izid je nazadnjake naravnost presenetil, ker so mislili da socialistični duh še ni tako močan v teh dveh deželah. Izvoljenih je 20 klerikalcev, pet članov lotarinskega bloka in dva liberalca. V 28 volilnih okrajih se pa še vrše ožje volitve in sicer večinoma med socialisti in liberalci, tako da bo še najmanj 10 socialistov izvoljenih.

— Konferenca socialist. stranke v državi Wisconsin se vrši od 4 do 6. novembra v Stevens Pointu, Wis.

SOCIALISTI NA DELU.

— Socialistični mestni pravdnik Hoan v Milwaukee je iztožil pravdo proti Nathan Hamburgerju, kterega je v imenu mesta tožil za

KANDIDATJE socialistične stranke za municipalne sodnike v Chicagu.

OKROŽNO SODIŠČE: Seymour Stedman.

- VIŠJE SODIŠČE:
- Vincent Verde,
 - D. J. Bental,
 - Charles Schroder,
 - Samuel Block,
 - E. Hazel Black,
 - Henry E. Murphy,
 - John C. McCay,
 - Carl Strover,
 - Otto C. Christensen,
 - Louis J. Delson.

Volitve 7. novembra.

zaostale davke v znesku \$40.000. Hamburgerjevo posejstvo se ceni na \$600.000.

— Vernon F. King, socialistični alderman v Hollandu, Mich., je predložil mestnemu zboru načrt za izboljšanje ulice in sicer na ta način, da mesto izda posebne asesmentne bonde po \$5, \$10 itd., da jih zamorejo kupiti tudi delavci. King utemeljuje svoj načrt, da je v mestu mnogo delavcev, ki imajo po par sto dolarjev v banki, ktera pa plačuje samo 3%, med tem ko bondi plačujejo 5 do 6%. Pravičeno bi bilo torej, da se tudi delavci okoristijo z mestnimi zadolžnicami ne samo bogatini, kar pa ni mogoče dokler so bondi "samo" po \$1000 in še več.

BLAZNI SISTEM.

V kapitalističnih listih čitamo, da je neki pastor v Bostonu, Mass. po imenu V. C. T. Richerson zastupil svojo ljubico A. Linelli. Njegov zagovor pred sodnijo jo, da je izvršil umor v — blaznosti. Dalje čitamo o drugem glasovitem morilecu dr. Websterju iz Chicaga, kateri je obdolžen brutalnega umora svoje žene, da njegov zagovor je tudi blaznost. Tako se storijo za storijo vleče naprej kot morskaklača. Kjerkoli se izvrši kak barbarski zločin na strani vsegasitih trotov človeške družbe — takoj trotje sami sebe proglasijo za blazneže. Spoštovani in visoki gospodje zločinci se drže, da so prej in poslej pri zdravi pameti — blazneži so le v tistem hipu, kadar izvrše zločin. Karakteristična je ta samoobsodba. Dokazuje, da je sedanji družabni sistem v resnici blazen.

Revolucija v Mehiki.

V Meksiki še ni konec rebeljona. Kakor lansko zimo Diaz, tako je sedaj Madero na vrsti, da brani svojo pozicijo kot novoizvoljeni predsednik republike. Brzovajno poroča, da so zapatisti (pristaši generala Zapate) naščuvali prebivalstvo treh držav na jugu proti Maderu. Zapatisti, ki štejejo okrog 2000 obožanih mož, so že potokli več vladnih čet in požgali par mest.

Madero, kteri nastopi predsedniško mesto 5. nov., je baje naznanil svoj obisk predsedniku Taftu v Washingtonu glede "skupnih interesov" ober republik. "Osvoboditelj" Madero se od Tafta lahko marsikaj nauči, n. pr. kako se delavstvo "fiksa" z "indžukni" in drugih "dobrih" stvari, ki so v interesu meksikanskih kapitalistov!

McNAMARA PRED SODIŠČEM.

Obravnava že traja 20 dni, a še ni faktično sprejet niti eden porotnik. Prvotna panela porotniških kandidatov je bila koncem minolega tedna že popolnoma izčrpana in sodnik Bordwell je odredil novo panelo 120 mož za nadaljno izbiranje porotnikov.

Boj zagovornišva napram tožiteljstvu za nepristransko poroto je vsak dan hujši. Okrožni pravdnik Frederickson je v tem času neovržen dokazal, da hoče poroto, ki bo McNamara za vsako ceno spoznala krivim; sodnik Bordwell je tudi že sto in stokrat pokazal svojo pristranost s tožiteljstvom.

Iz med dvanaajstero mož, ki so iz nove panela zasedli porotniške sedeže, sta včeraj (30. okt.) sedela še dva, Winter in Trampton. Obata na izpraševanje Darrova izjavila, da že sedaj verujeta v krivdo McNamara. Zagovornišvo je seveda takoj napelo vse sile, da ju odstrani. Sodnik Bordwell je sicer pred enim tednom razsodil, da porotniški kandidatje s predsedniki ne sodijo na porotniško klop; ali sodnik je med časom že desetkrat premislil in kjer le more, štiti tožnike in nagaja zagovornikom. Darrow pravi, da bo preteklo pet mesecev predno bo porota sestavljena. Mogoče je, da bo izbranih 14 porotnikov. Dva bosta v rezervi za slučaj, da kteri zbolijo.

Iz polja delavstva- Želez. štrajk.

ŠTRAJK SE RAZŠIRI.

Ne samo to, da o koncu štrajka železniških delavcev L. C. in Harri-manovih železnice še govora ni, temveč vse kaže, da se temu štrajku morda vsak čas pridružio tudi delavci Texas Pacific in Rock Island železnice. Vslužbenici omenjenih družb so še nedavno tega zahtevali pripoznanje sistem-federacije a družbe so jih zavrnile. Delavci so te dni ponovno glasovali, da se izroče železniškim kraljem ultimatum, in kakor izjavlja J. W. Kline, predsednik mednarodne unije kovačev, je večina glasovala za štrajk, dasi vodstvo tozadevnih unij še ni objavilo rezultata.

Ako torej zaštrajkajo, pridružio se bo 15 do 20 tisoč mož 35.000 delavcem, ki so že par tednov na štrajku. Boj bo silnejši in veliko več upanja na zmago.

ITALIJANI TEPENI.

Iz Londona javljajo 30. okt. da so turške in arabske čete premagale Italijane v Tripolitani in mesto Tripolis je padlo zopet nazaj v roke Turkom. Kaj se je zgodilo z italijansko ekspedicijsko armado, ktera je štela 15.000 mož, o tem do danes (30. okt.) še ni poročila. Turška armada, ki je štela 60.000 mož, večinoma Arabcev, je napadla Italijane v bližini mesta Tripolisa, kjer so zadnji naredili obklope in v parurni bitki je padlo čez 300 Italijanov mrtvih in okrog 700 ranjenih. Turki imajo tudi precej veliko izgubo.

Ta vest je ušla cenzuri iz Rima. Da Italijanom v Tripolisu slaba prede, sklepalo se je že iz tega ker je italijanska vlada, — ktera je do sedaj neprestano obveščala svet le o "zmagah" — naenkrat umolknila. Seveda, vlada taji o padcu Tripolisa in priznaje samo, da je padlo veliko Italijanov. Ljudstvo v Italiji je vsled tega silno razburjeno, ker ne more zvedeti resnice. Vse vesti iz bojišča gredo čez cenzuro italijanske vlade, ktera jih potem tako prikroji kot vladni bolj "paše". Vlada je tudi izgnala iz Tripolisa poročevalce angleških in drugih tujezemskih listov, samo da bi svet ne zvedel resničnih dogodkov v Tripolitani. — Nadaljna vest iz Londona se glasi, da so Italijani v bombardmentu mesta Benghazi ubili okrog 300 civilistov, med temi čez sto žen in otrok zadnjo nedeljo. Kralj Viktor Emanuel se ne upa otvoriti parlamenta, ker se boji grmeja socialistov.

Vlada v Washingtonu je zadnji teden izjavila neutralnost Zedinjenih držav glede turško-italijanske vojne.

Iz upravnistva.

Sodrugom, ki so pred časom naročili pri Projektoru knjige, se naznanja, da so bila vsa tozadevna naročila odposlana, kakor hitro so knjige dospele. Kdor še ni prejel knjig, naj to takoj naznani upravnistvu.

Iz cenika knjig, ki je objavljen na drugem mestu je razvidno, da ima upravnistvo v zalogi nekaj novih, dosedaj še ne objavljenih knjig. Te so: Vlad. Knafliča Socializem, obširna 360 strani obsegajoča knjiga o socializmu, Kristanova drama Samosvoj in še par drugih.

Kdor hoče biti dober socialist, mora čitati in zopet čitati.

Odbor Jugosl. del. tisk. družbe je tudi sklenil, da se prodajajo skozi mesec november sledeče knjige, ako se jih naroči skupno: Džungel, socialistični katekizem in Naša bogastva VSE TRI ZA EN DOLAR. Posežite pa njih, dokler je čas.

PROLETAREC

LIST ZA INTERESE DELAVSKEGA
LJUDSTVA.

IZHAJA VSAKI TOREK.

Lastnik in izdajatelj:

Jugoslovenska delavska tiskovna družba
v Chicago, Ill.Naročnina: Za Ameriko \$1.50 za celo leto, 75c za
pol leta. Za Evropo \$2 za celo leto, \$1 za pol leta.Opisni po dopovorn. Pri spremembi številke
in zalog novega naznaniti tudi STARI naslov.

PROLETARIAN

Owned and published EVERY TUESDAY by
South Slavic Workmen's Publishing Company
Chicago, Illinois.Glasilo Slovenske organizacije
Jugosl. socialistične Zveze v
Ameriki.Frank Podtipec, President;
Frank Podboj, Secretary;
Frank Jančič, Treasurer.
Frank Petrič } direktorij.
Jos. Bratkovič }SUBSCRIPTION RATES: United States and Canada,
\$1.50 a year, 75c for half year. Foreign countries
\$2 a year, \$1 for half year.

ADVERTISING RATES on agreement.

NASLOV (ADDRESS):

"PROLETAREC"

4146 Blue Island Ave. Chicago, Ill.

Sreča in delo.

Vsak normalen človek hrepeni po sreči. Ljudje imajo o sreči lahko različne pojme in si jo lahko zamišljajo na zelo različne načine, toda žele si je vendar vsi. Tudi asketi so na svoj način srečolovci. V zatajevanju samega sebe, v misli na svoj namen se čutijo srečne. Kdor trdi, da si ne želi sreče in da je ne mara, verjame morda samemu sebi, toda on vara samega sebe.

Hrepenenje po sreči ni nič slabe. Človek je ustvarjen tako, da si mora želeti sreče. To je prirodni nagon in priroda sama je dala človeku tak organizem, da je njegovo delovanje tembolj popolno čim bolj se človek čuti srečnega. Toda s samo željo je prav malo opravljenega. V marsikaterem oziru ne prihajajo naše želje prav nič v poštev; tam, kjer pa so kaj vredne, ostanejo brezplodne, če jih ne podpremo s svojim delom, ki se mora gibati v smeri proti našemu smotru.

Dober del naše usode je sploh izven naše moči. Na svet prihajamo, ne da bi nas kdo vprašal, če nam je všeč ali ne in umreti mora tudi tisti, ki bi rad večno živel. Od rojstva pa do groba je toliko "slučajev" v našem življenju, na katere ne vplivamo in ne moremo vplivati, da smo pogosto podobni žogam, s katerim se igrajo nevidne roke. In tako je kot skrajno nasprotje nauka o svobodni volji nastala vera v neizpremenljivo usodo, v fatum, v kismet.

Celi narodi so se večasi vdajali fatalizmu, Islam, Mohamedov nauk, je do dobrega zgrajen na načelu, da je človeku vse usojeno in da ne more ničesar spreminiti. Pri orientalih igra kismet vobče veliko vlogo. Hvalili so večasih to slepo udajanje v usodo in kazali, kaj so Turki dosegli, ker so šle njih čete pri vsaki priliki slepo v smrt, češ, Allah želi, kje bomo umrli in če nam je usojeno, da ostanemo živi, nam vse džavrske kroglice ne bodo mogle škodovati. Ali zgodovina nam kaže, da vsi taki narodi, ki se zanašajo le na tujo, neznan moč, propadajo. Sedanja Turčija je nam žalosten dokaz. Kakor z narodi, tako je tudi s posamezniki, z družinami, z različnimi skupinami človeštva.

Človeško življenje je še vedno velika uganka, ki se ne ukloni ne veri, ne znanosti. A če moramo priznavati skrivnosti, ki jih še nihče ni razkril, vendar spoznavamo, da je poleg neizpremenljivega, kar kljubuje vsaki volji, v življenju še marsikaj prepričano našemu spoznanju in našim močim. To, od človeka odvisno plat življenja urediti tako lepo in dobro, kakor je na zemlji sploh mogoče, je naloga socializma. Z organiziranim smotrenim delom se imajo človeštvu olajšati tista bremenena, katerih se sploh ne more iznebiti, in pribaviti največja množina učinkov, ki se da doseči. Socializem ne more prečarati sveta in uresničiti vseh sanj; toda mnogo opravičenega hrepenenja lahko preustvari v resnico in mnogim željam, ki so danes neizpolnjive, lahko zgradi podlago, na kateri se pozneje uredniško.

Kakor je posamezniku po ne-premagljivem zakonu sojeno, da

se razvija, tako stremi človeštvo deloma zavedno, deloma nezavedno, po razvoju in rasti. Iz otroških let silijo v mladeniška, pa v možka ter kopirni po najvišjih vrhuncih, po udejstvovanju vseh svojih sil, dokler vidi pred seboj življenje. Socializem je realizacija tega stremljenja. Njegova naloga je zbrati vse raztresene, tolikokrat se gubeče, brezplodne moči in jih, danes kaotično se sukajoče in vzajemno si nasprotujoče, združiti v harmonično celoto, ki pomeni korist in lepoto obenem.

V dosogo tega cilja, najvišjega, ki ga more danes zasnovati človeški um, pa je neizogiben boj proti vsem zaprekam, razrednim boj, ker so zapreke razrednega značaja. Gmotna beda milijonov, ta največja nesreča naše dobe, ki ne ubija le telesno cele armade, ampak uničuje neštete duhove na škodo zadetih posameznikov in vse človeške družbe, je posledica razdelitve v gospodarje in sužnje, v bogataše in nemaniče, v privilegirane in brezpravne. Obstane razredov je največja ovira človeške sreče in napredek družbe je odvisen od tega, da izginejo razredi in zmaga vzajemnost vseh ljudi.

Do zmage vodi boj, samo boj. A ta boj morejo voditi le oni, ki imajo največ pričakovati od napredka. Nikakor se ne bodo za izpremembo bojevali tisti, ki so zadovoljni s sedanjim položajem in smatrajo vsako predruženje za izgubo.

Tudi slovenski delavci se ne morejo izogniti temu boju. Socializem mora le tedaj obstati, če zmaga po vsem civiliziranem svetu. Uspeh delavstva v katerikoli državi je tudi naš uspeh, ampak naše zaostajanje je tudi zaostajanje vsega delavstva. Samo združenje

proletariat vseh narodov more premagati mednarodni kapitalizem vsega sveta.

Zato tudi za slovenske delavce ni druge poti kakor združitev v mogočno armado in boj, vzporedno v zvezi z organiziranim delavstvom vsega sveta.

To je pot do sreče in tudi srečna pot. Zakaj največja sreča, ki si je moremo misliti na tem svetu, za tiste ljudi, ki žive na njem, se more doseči samo na podlagi socializma. Pesniška fantazija lahko ustvarja drugačen svet in drugačne ljudi; pa si tedaj tudi lahko misli drugačno srečo. Če človeškega telesa n. pr. ne bi bilo treba hrane, ampak bi mu zadostoval zrak, bi bili tudi pogoji človeške sreče popolnoma drugačni kakor dandanes. Ali prirodnih zakonov ne moremo izpremeniti. Za človeka, kakršen je, so materialna vprašanja neizogibna. Hrane mora imeti, če se mu to zdi lepo ali grdo, obleke mora imeti, kakršno zahteva podnebje, varstva proti vremenskem vplivu mora imeti. Njegova sreča ne bo popolna, tudi če ima vse to, zakaj tedaj se javljajo še duševne potrebe. Ali če niso izpolnjene niti te potrebe, tedaj sploh ne more biti sreče. Pesem o lepoti revščine je hinavska in lažniva pesem.

Socializem ima nalogo urediti gospodarsko življenje tako, da mine posamezniku vsakdanja skrb za njegove gmotne potrebe. Doseči hoče take razmere, da bo delo vsakemu človeku zagotovilo, kar potrebuje za življenje in da mu bo pridnost in sposobnost omogočila uživati tudi tiste višje, plemenitejšje plodove, ki jih ustvarja telesno in duševno delo nad vsakdanje potrebe. V socializmu je torej podlaga človeške sreče.

Ali tudi v boju za socializem je že dober del sreče. Zakaj človeku, ki sodeluje, daje ta boj zavest, da se bojuje za pravično stvar, za lep smoter, za večjo srečo, za bodočnost poznih rodov. Vsak napredek, vsaka zmaga daje zadoščenje bojevniku in ga osrečuje.

Drugod ne more delavstvo dandanes iskati sreče. V organizaciji, v socialističnem delu, v boju se je nahaja vsaj toliko, kolikor je mogoče v današnjem svetu, ki je od prave sreče še oddaljen kakor zemlja od solca.

Kapitalistični umor.

Razstrelba v Ogaria - premogokopu št. 9. blizu Harrisburga, Ill. je 23. t. m. usmrtila oziroma žive pokopala 30 premogorjev.

PROSTI ČAS NAJ BO ŠOLA.

Med tem ko ima bogati postopaj vsak dan 24 ur prostega časa, ima mezdni suženj le par ur ob večerih in nedeljo kar lahko imenuje svoj prosti čas. Koliko je delavcev, ki znajo ceniti te proste ure? Koliko je delavcev, ki se zavedajo, da vse svoje življenje — šest dni v tednu, 10—12 ur dnevno — prežive za druge v boju za goli obstanek a zase imajo le par ur na razpolago?

Res je, da po teškem delu potrebuje človek počitka in v nešteti slučajih več počitka kakor mu ga na dovoli kapitalist. Vendar razmere so dandanes take, da delavec, kateri več kot pol življenja daruje za kapitalistični profit, ne more in ne sme ostale polovice življenja samo prespati. Kdor se navadi spat sedem, osem ur, naspal in odpočil se bo ravno tako dobro kakor tisti, kateri spi deset ur ali celi dan. Veliko pa je delavcev — skoro večina — ki prav po nepotrebnem zapravijo svoj dragoceni prosti čas in še mnogo ur nočnega počitka povrhu. Na primer pri pijaci. Koliko ur dragocenejšega časa ubijajo izmučeni mezdni sužnji v salunih, umazanih in zakajenih beznicah, zapravljajoči denar, kterega pozneje krvavo pogrešajo. Kakšno korist pa imajo od tega?

Zima prihaja in z njo dolgi večeri. Kako jih porabiti? Kako izkoristiti proste ure? Pameten delavec bo naredil sledeči načrt: Dva večera v tednu in nedelja je dovolj za zabavo, za sprehod po svežem zraku, za seje itd. Ako je sodrug, porabil bo ta čas tudi za agitacijo. Ostali štiri večeri bodo pa za samopouk. Knjige v roke, dobre znanstvene knjige in učit se. — Dalje: angleška šola. Koliko je naših delavcev, ki vedno tarnajo: "Ta in oni ima dobro, lahko službo, zakaj tudi jaz ne bi?" Ne pomislijo pa, da boljše služba s čistimi rokami in s trdim ovratnikom zahteva kolikor toliko znanje angleščine od nestrokovnega delavstva in da dotičniki, ki delajo v "officij" ali v prodajalnah, so kolikor toliko obiskali angleško šolo. Gorko je torej priporočati slovenskim delavcem, zlasti mladim fantom, ki imajo še vsa možka leta pred seboj, da gredo v večerno angleško šolo in se vadijo čitati, pisati ter pravilno izgovarjati angleške besede. Večerno poučevanje jezika je zlasti v večjih mestih del javne šole in vsled tega brezplačno. In če tudi ni brezplačno, se vendar vsakemu mlademu delavcu izplača žrtvovati par centov in tri večere v tednu za pouk angleščine tisočkrat bolj kot pa ubiti dragoceni čas in denar v salunih ali doma pri "baldelju" in pri kvartah. Na ta način si boš ne samo s časoma zagotovil boljšo službo, temveč odprti bo pot do angleške literature, do angleških knjig in časopisov, ki nudijo obilo in cenejšo izobrazbo.

Prosti čas naj bo šola! Danes je tisti močnejši, kateri več zna. Češ nam niso dali v mladosti, moramo si zdaj sami iskati. Delavec brez znanja ne more logično razmišljati in zato tudi ni sposoben za boj proti kapitalizmu, kar se tiče propagandističnega dela. Socialistični klubi bi morali sedaj po zimi vpeljati posebne bralne večere. Vsak klub bi se moral nabaviti dobre poučne knjige (kot Knafličev "Socializem", "Temeljna načela socialne demokracije" itd.), ktere naj bi ob bralnih večerih eden sodrugov čital na glas in tolmačil, kar bi bilo drugim nejasnega. To je najbolj praktična pot za začetek. "Proletarec" drage volje dá vsa fozaedna natančnejša pojasnila in preskrbi vse potrebne knjige.

Na resno delo!

ANGLEŽKA.

"Pred 70 leti", je dejal Hyndmann, eden izmed predbojevnikov socializma na Angležkem, leta 1885, "je spoznal plemeniti Robert Owen, kako popolnoma nemogoče je, s pomočjo polovičarskih naredb položaj našega ljudstva izboljšati. Dandanes vidimo prav tisto resnico, samo še razločnejše. Toda revolucija, ki je bila za Owenovih časov še nepripravljena, je zdaj že dozorela in je pripravljena. Nič manjšega kakor revolucija, ki bo vstvariteljem vsega bogastva dala njih last, mo-

re povzročiti premembo k boljše-
mu... Bodisi mirno ali s silo,
velika socialna revolucija devet-
najstega stoletja je pred duri".

Teh besed smo se domislili, ko smo brali poročila zadnjih gospodarskih bojev na Angležkem in ki so se nam zdela kakor pravljuje iz davnih časov. Kar smo tedaj brali, je bila v resnici čisto navadna socialna revolucija, in sicer ne samo zategadelj, ker je meščansko časopisje tako imenovalo silne stajke z viharimi dogodki, ki so jih spremljali. Meščanski listi so seveda storili to predvsem zato, da bi filisterskemu malomeščanu zbudili kar največ strahu.

Mi pa nikakor nismo dolžni, da bi se razburjali nad tem, kar se je dogodilo v posestnih bojih na Angležkem, kljub temu, da je te krvave počestne boje povzročila ravno policija s svojimi nasilnimi nastopi. Pač pa se srčno veselimo, da je Anglija preživela veliko socialno revolucijo, in jo še preživlja, zakaj te socialne revolucije še davno ni konec, ampak se bo še nadaljevala. Ta socialna revolucija je se pojavila nenadoma z vso ognjevitostjo in nositelji te revolucije so bili angleški delavci, tisti angleški delavci, ki smo jih po pravici smatrali za jako konservativne razred in katerim so tudi veljale besede Hyndmannove za svarilo. Splošne in ogromne stajke doslej še niso bile v arsenalu konzervativnih strank, dasi se med tem modernim orožjem nikakor ni možno ogniti.

Zastoj so se trudili zgovorni agitatorji in duhoviti pisatelji, da bi angležkim delavcem dokazali, kako nesmetno in naravnost nevarno je za njih položaj, ako opuščajo sleherni revolucionarno metodo. Zastoj je svarila angleške delavce majhna zveza socialnih demokratov; angleški delavci je rajše sledil komodnemu trdeuniozmu, ki je vedno pridigal načelo soglasja in miru med delavcem in podjetnikom. Razredni boj je "potihnil". Vsled velikega razkosanja strokovnih organizacij se je zbudilo med delavstvom kvarno tekmovalstvo.

Kar bi se ne bilo posrečilo dolgoletni agitaciji, to se je zgodilo v tem silnem boju. Samo po sebi je prišla med organizacije enota in centralizacija trdna in krepka, da bi bila težko trdnjša. To dejstvo bo vplivalo tudi na drugo angleško delavstvo. Tako je ogromni boj, ki že zaradi svoje obsežnosti nikdar ne bo pozabljen v zgodovini razrednih bojev delavstva, angležkim in tudi drugim delavcem podal dragocen nauk, da se morajo trdno združiti v enotne organizacije. Tudi na Angležkem bo kapitalizem dopolnil centralizacijo strokovnega gibanja.

Naravnost čudovito je, kako praktični nauki gospodarskega življenja vplivajo na delavstvo. Bilo je pred 21 leti; tedaj je bila na Angležkem silna stavka in tudi porodila radikalnejšo smer trade-unionizma. Ta stavka je povzročila, da se je prvič zamajala navidezno nepremakljiva vera v podjetniško prijaznost delavstva. Tedaj so spoznali delavci, kako jarka je potreben izboljšanje njih položaj in kako lahko se da izboljšati, ako se združijo v bojne organizacije. Posledica tega spoznanja ni bila samo prenovitev dotlej skrajno konservativnega trade-unionizma v radikalnejšem duhu ampak, tudi organizacije so silno narasle.

Potem je prišel drugi stresljaj, razsodba Tafe - Val, po kateri razsodbi bi morale strokovne organizacije jamčiti za škodo, povzročeno podjetnikom po stavkah. O tem se je mnogo obravnavalo v parlamentu, kjer se je zadeva tudi odločila. In pri tem so strokovne organizacije spoznale važnost parlamentarizma in so se zategadelj tudi pričele zanimati za politiko.

Končno pa je prišel najmočnejši revolucionar, lakota, ki jo je rodila neznanost draginja živil. Temu revolucionarju pa se ne more nihče vstavljati. Ta revolucionar pa je tudi pokazal, koliko organizacijskega dela je treba še dovršiti na Angležkem. Ogronomno množice delavstva so stale solidarno v tem boju kakor že dolgo ne, združil pa jih je en skupni sovražnik; kapitalizem.

Samo revolucija rodi preobrat k boljše. Seveda ne mislimo revolucije, ki se poslužuje moralne-

ga orodja in ki divja dejansko, ampak mi mislimo revolucijo, ki vrši svoje delo potom organizacije, potom discipline. Samo socialnodemokratični vpogled v gospodarsko življenje lahko z določenostjo prorokuje delovanje kapitalizma. Kar smo videli na Angležkem, ni bila več navadna stavka. To je bil revolucionaren boj, ki ga je bilo razredno zavedno delavstvo. Velikan - proletariat se je prebudil tudi na Angležkem in ko je iztegnil svoje mogočne ude, se je prestrašil kapitalizem. Tako mogočno je delavstvo. V angležkem delavstvu se je nekaj prerodilo, kar povzroča kapitalizmu velike bolesti: angleško delavstvo se je zopet zavedlo svoje razredne zavesti.

Po svojih zmagah — žal, da niso vse zadovoljive — so spoznali naši bratje na Angležkem svojo moč. Da to svojo moč dobro izrabijo, bo to stvar nadaljne strokovne in socialistične vzgoje. Dobro je imeti moč velikana, pravi neki angleški pesnik. Delavci so to moč spoznali, zdaj se je morajo posluževati. To pa jih bo naučila strokovna organizacija. Angleško strokovno gibanje stopa v novo dobo.

ZMAGA KITAJSKIH USTAŠEV.

Kolikor je verjeti najnovejšim poročilom, priborili so kitajski revolucionarji brez malega vse kar so zahtevali. Ko so ustaši osvojili šest velikih provincij, 40 je tretjino cele Kine, in zmagovito prodrali proti Pekingju, padla je cesarska dinastija Mandžu, tepena in premagana na vseh koncih in krajih, pred njimi na kolena in ponudila mirovne pogoje, s katerimi se je odpovedala skoro vsi moči in vsem pravicam. 30. okt. je cesarska vlada izdala dekret, s katerim prepušča vso vladarsko moč parlamentu. Cesarski regent, kateri je do sedaj vladal namesto šestletnega cesarja, bo odstopil svoje mesto ministrskemu predsedniku, kterega izvoli parlament. Parlament ima sedaj pravico, preurediti ustavo, nadzorovati armado in mornarico v internih zadevah, odrediti smrtno kazen, odločati glede davkov in pogodb s tujimi državami in nastavljati ministrskega predsednika, kateri potem sestavi kabinet. Ako torej ostane pri tem, bo Kitajska odslej le še po imenu monarhija, v resnici bo pa toliko kot republika; dinastija Mandžu, ki je vladala 300 let, ostane le še kot nepotrebnosti privelek, katero samovladajoče ljudstvo lahko vsak čas brene v pokoj. Seveda, vprašanje je še, če bodo ustaši s temi pogoji zadovoljni, če ne bodo zahtevali, da se cesar popolnoma odstrani. Vlada je ob enem oprostila in pardonirala vse politične jetnike in dovolila povratek političnim izgnancem.

Revolucionarji so zadnje dni dosegli sijajne uspehe. Mesto za mestom je padlo v njih roke in velika večina cesarske armade je stopila na ustaško stran. Cesarska rodbina s šestletnim "nebeškim sinom", kateri bi imel biti bodoči kitajski uesar, je baje že pobegnila s Pekingja in se pripravila na odhod v Ameriko, ako bi ustaši prišli v glavno mesto. Po padcu Cantona in vsled pritiska zastopnikov tujih veselil, ki so zagrozili vladi, da bodo pripoznali novo-proglašeno republiko, če ne bo konec revolte v treh tednih, je dinastija Mandžu izvršila radikalno spremembo.

Kranjski Janez sedaj v Jolietu milo toži v zadnjem "Amer. Slovescu", da bo "naša dična katoliška jednota (namreč K. S. K. J.) kmalu v rokah socialistov." Da bi le bila! Saj druge logične poti sploh ni. Mi se sicer niti malo ne brigamo za notranje zadeve dotične jednote dokler se ne bo šlo za načela. Zadnja konvencija nam pa dokazuje, da so člani najbolj nazadnjaške organizacije med ameriški Slovenci tudi že sili popovskega gospodarstva v Jolietu, dasiravno dotično gibanje še nima ničesar socialističnega na sebi. Čas gre pač naprej. In Rev. Kranjec priznava sam, da — kljub vsem njegovim in Sojarjevim anti-socialističnim pridigam v A. S. — socialistična misel in svobodomiselni nazor prodirata vedno bolj in bolj med slovenskimi delavci v Ameriki. Kako dragoceno je to priznanje!

Dopisi.

Cleveland, O. 24. okt.

Cenj. sodrug urednik: — Slovenski socialistični klub je v nedeljo dne 22. oktobra priredil veselico z igro "V boju za vsakdanji kruh", ktera se je kar najbolje obnesla. Velika Korčetova dvorana je bila natlačena polna. Tudi igra, dasiravno bolj kratka, je bila vsesedno zanimiva. Upam, da slov. soc. klub v kratkem priredi zopet kaj jednekega ali pa še boljše. Namen kluba sicer ni prirejanje dramatičnih predstav vendar je pa dobro, da privede vsaki kako zabavo, ker priden na ta način bolj v dotiko s slovenskim delavstvom.

Eno leto je minulo odkar se je ustanovil naš socialistični klub in ta doba pomenja za nas, dobo napredka. Mnogo se je storilo za agitacijo in za razširjanje socializma med tukajšnjimi slov. delavci in ne brez uspeha. S ponosom lahko pogledamo nazaj na naše delovanje v preteklem letu. Naš klub stoji danes trdnješe kot kdaj prej, celo naši ameriški sodrugji priznavajo, da je naš klub jeden najdelavnejših izmed tujegovorečih organizacij v Clevelandu.

In bodoče leto? Bodoče leto bomo zaznamovali še z večjim napredkom kot preteklo. Ledina je razorana in pripravljena za seme socializma. Večina bolj izobraženih in zavednih slov. delavcev, je na naši strani. Vedno pogosteje se čuje pozdrav: "Hello sodrug" na St. Clair ulici, in slovenskih delavcev z rudečim znakom na prsih je vedno več. In to je, kar nam daje pogum. Pogled v bodočnost je jasen in poln nad. Cleveland bo kmalu tako rudeča slovenska naselbina, da nas bode te vi, čikaški sodrugji zavidali.

Tukajšnja socialistična stranka vodi kaj izvršten boj za prihodnje volitve. Dan za dnem prirejajo velike shode na vseh krajih mesta, kateri so jako dobro obiskani. Vsako nedeljo se razdeli na tisoče in tisoče letakov in druge socialistične literature. Gotovo je, da bode izid volitev precej presenetil naše nasprotnike.

Urednik "Clev. Amerike" zavzema kaj čudno stališče, kar se tiče bodočih volitev. Mestni svet je namreč dal na glasovanje potom "referendum", naj li mesto izda bondov v znesku 2 milijona dolarjev za napravo mestne elektrarne. To bi bilo jako dobro, ker trust, kateri skrbi za razsvetlavo, ima sedaj popolnoma proste roke in narekuje ceno elektriki, kakor se mu poljubi. Vsako leto izpreša stotisoče dolarjev iz žepov cleve-landskega prebivalstva.

Tu pa pride Mr. Fire in pravi, da bi to pomenilo večje "takse" in da delavci že tako ne rabijo električne razsvetljave. Nadalje pravi, da naj volilci pomislijo predno volijo. S tem se Mr. Fire odločno postavi na stran električnega trusta. Toda pogledimo vsa stvar malo od bližje.

Dnevnik "Cleveland Press", je z natančnimi številkami dokazal, da bi naprava mestne elektrarne ne samo preskrbela ljudem električno razsvetlavo za nižjo ceno kakor jo danes plačujejo za plin, ampak bi povrh tega nosila še toliko dobička, da bi se lahko plačevale obresti za bonde.

In tudi ako bi ti stroški povečali "takse", bi to ne zadelo delavski razred, ker delavci ne plačujejo direktne "takse". Premisliti moramo namreč, da je v Clevelandu skoraj 50.000 stanovanj, katere so v rentu, 75% vsega tukajšnega prebivalstva stanuje v najetih stanovanjih. To so detavci, kateri nimajo drugega premoženja kakor svoja delavno moč in pa pravico do zraka, kateri dasiravno okužen, vendar je danes še prost davka.

Mr. Fire! Vi s takim pisanjem kažete, koliko vam je za korist delaven. Čul sem, da ima Mr. Scovil na razpolago 100.000 dolarjev, da prepreči napravo mestne elektrarne. S tem denarjem plačuje za velike inserate v raznih kapitalističnih listih. Ali se je nekaj teh ju-deževih grošev prijelo tudi vašega žepa? — Jaz ne vem, kako bi mogli drugače delati reklamo za kapitaliste. Saj ste pred nekaj tedni sami rekli, da zastoj ne delate reklame za nikogar. To je bilo takrat, ko ste priporočali slovenskim volilem kar tri majorske

MATI.

Socialen roman v dveh delih. Spisal Maxim Gorkij.

(Dalje.)

Siva, stara bajta Vlasovih je obracala boljbolj nase pozornost vsega predmestja. V tej pozornosti je bilo mnogo sumljive previdnosti in nezavednega sovrastva, ampak hkrati pa se je pojavljala tudi zaupljiva radovednost. Ciasih je prišel kdo, oprezno gledal okolo sebe in dejal Pavlu: — No, brat, ti citas knjige, zakone poznas. Razlozi mi...

In pripovedoval je Pavlu o krivicah policije in fabriškega vodstva. V zamotanih slucajih je dajal Pavel cloveku pismo za znanega odvjetnika v mestu; a ce je mogel — je razlozil sam.

Polagoma je rastle v ljudeh spoznavanje do mladega, resnega cloveka, ki je o vsem govoril smelo in preprosto, in ki se ni skoraj nikdar smejal; vse je gledal, vse je zanimajem poslušal in vsak poseamezen slucaj je vztrajno raziskaval in povsod je našel splosno, neskoncno nit, ki je vezala ljudi s tisoči krepkih pentelj.

Vlasova je spoznala, da je njen sin odrasel; skušala je razumeti njegovo delo. Ako ga je razumela, tedaj je kazala otroško veselje.

Pavel je pridobil pri ljudstvu na ugledu, odkar je izšla njegova povest o "Umazani kopejki."

Za tvornico se je razprostiralo slikovito in zaraščeno močvirje na katerem so rastle borovci in breze. Poleti je pokrivala površino debela rmena in zelena skorja. Velike jate moskitov in muh so se dvigale nad njim, letale doli do mesta, raznašajoč mrzlico. Močvirje je bilo last tvornice. Novi ravnatelj je hotel tudi iz močvirja vleči čobiček. Izdelal je načrt za osuševanje, da bi ga spremenil v rodovitno polje. Razobložil je delavcem, koliko bi osušenje močvirja z ozirom na zdravstveno stanje koristilo vsem in odločil je, da se vsakemu delavcu pri plači utrga eno kopejko od rublja. Delavci so se temu vrpli in spoznali so resnico, da so uradniki v pisarni prosti tega davka.

Pavel je bil v soboto bolan, ko so obesili lepake z odredbo ravnatelja. On ni šel na delo in ni vedel nič o stvari. Drugi dan po maši, sta prišla k njemu stari Sizov in visoki, zlogledi ključavničar Makhotin. Razodela sta mu ukrep ravnatelja.

— Nekteri starejši smo se sešli — je rekel Sizov mirno. — Govorili smo o stvari. Vidiš, naši sodrugi so nas poslali k tebi, ker največ veš med nami. Ali obstoji zakon, da sme voditi ravnatelj boj proti moskitom za naše kopejke? — Pomisli! — je dejal Makhotin z ognjem v njegovih malih očeh. — Pred tremi leti so ti zajedaci pobirali davek za kopalnice. Nabrli so tri tisoč in osemsto rubljev. Kje so rublji? Kje je pokopališče? Pavel je razložil obema krivico takega davka, in koristi, ki jih ima lastnik tvornice od davka. Oba obiskovalca sta ga zapustila z jezo v sren.

Mati, ki ju je smehljaje spremlila do vrat, je dejala: — No, Paša, zdaj so pričeli k tebi prihajati za svet stari ljudje. Ne, da bi odgovoril, se je Pavel vsedel in pričel pisati. Po nekaj minutah ji je pa rekel: — Bodite tako prijazni, pa nesite ta le spis v mesto.

— Ali je nevarno? — je vprašala. — Da! V mestu izdajajo časnik za nas! Povest o "Umazani kopejki" mora v prihodnje izdajati. — Grem takoj. — je odgovorila in pričela se oblačiti.

To je bilo prvo delo, katero je dal nji. Ona se je štela zelo srečni, da je tako odprto govoril nji in da mu boče lahko pomagala pri delu.

— Paša, razumem vse, — je odgovorila. — To je tatvina. Kako se piše clovek? Jegor Ivanovič? — Da — je odgovoril Pavel prijazno in smehljaje.

Vrnila se je pozno zvečer. Bila je trudna, pa tudi zadovoljna.

— Videla sem Sašenko — je pripovedovala sinu. Pošilja ti pozdrave. Pa Jegor Ivanovič je navaden in vljuden clovek! Govori tako smešno.

— Veseli me, da so vam všeč, — je rekel Pavel mehko.

— Paša, preprosti ljudje so.

Dobro je, ako so preprosti. Pa ljubijo te.

V pondeljek Pavel zopet ni šel delati. Bolela ga je glava. Opoldne je pa prisopihal Fedija Mazin brez sapa, truden in srečen.

— Pojdi! Cela tvornica je na nogah. Poslali so po tebe. Sizov in Makhotin pravita, da ti lahko boljše vse razložiš kot kateri drugi. O jej! Kakšen krik je to!

Pavel se je pričel oblačiti molče. — Zbralo se je krdele žensk; ali te kričijo!

— Jaz grem tudi, — je izjavila mati. — Ti nisi zdrav, pa videti hočem, kaj delajo. Da, jaz grem tudi.

— Pojdi, — je dejal Pavel resno.

Hodili so hitro in molče. Mati je vsled razburjenosti sopla težko. Čutila je, da bo doživela nekaj izvanrednega. Pri tvorniskem vhodu je stalo krdele žensk, ki so se o zadevi razgovarjale s kričečim glasom. Ko so vstopili na dvorišče, so bili nakrat spredi gneče, ki je bila razburjena do dela. Mati je opazila, da so bili vsi obrabi obrnjeni proti kovačnici, kjer so Sizov, Makhotin, Vijalov — pet do šest vplivnih in solidnih delavcev — stali na kupu starega železa in mahali s svojimi rokami.

— Vlasov prihaja — je zaklicel nekdo.

— Vlasov? Pripeljite ga sem! Pavla so zgrabili in rinili naprej. Mati je ostala sama.

— Tiho! — so klicali od vseh strani. Nakrat je bilo čuti Ribinov glas:

— Ne potegnimo se radi kopejke, marveč za pravico. Kar nam je drago, ni naša kopejka, ker ni bolj okrogla kot druge kopejke. Pač pa je težja, ker je v nji več cloveške krvi kot v rublju ravnatelja. To je resnica!

Te besede so napravile velik včinek na ljudsko množico izvabile ostre odgovore:

— To je res! Dobro, Ribin!

— Tiho! Vrag naj te vzame!

— Vlasov pojdi sem!

Glasovi so se mešali z ropotom mašinerije, z ostrimi glasovi pare in evilenjem strojnih jermenov. Od vseh strani so se drenjali ljudje in mahali z rokami. Spodbujali so drug drugega z ostrimi in plamečimi besedami. Misli, ki so spale v njih trudnih prsih, so se vzbudile, hotele so ven naenkrat, radi tega so prihajale besede iz njih ust hipno, naenkrat in v salvah. Donele so v zraku, kakor če bi velik ptič razprostiral svoje različne peroti širše in širše, grabil ljudstvo, ga vlekel za njimi in tolkel drugo ob drugo.

Nad množico je plaval oblak saj in prahu, od potu obliti obrabi so žareli in koža na licih je jokala črne solze. Na temnih licih so blestele oči in zobje so se lesketali.

Tam, kjer sta stala Sizov in Makhotin, se je pojavil Pavel in njegov klic je zadonel:

— Sodrugi!

Mati je opazila, da mu je lice prebledelo, in ustni so se mu tresle; nehotje je rinila naprej potiskajoč množico vstran. Razdraženo so kričali nad njo:

— Kam ležeš, starka!

In suvali so jo. A to žene ni oplasililo: s pleči in komolecem je odpravila ljudi in se počasi približevala sinu, le da bi stala bližje njega.

Ko je zalučal iz svojih prsi besedo, ki je vanjo polagal globok in važen smisel, je Pavel začutil, da mu je oster krč bojne radosti zadrnil grlo; lotila se ga je nedovoljiva želja, da se uda svoji veri, da vrže ljudem svoje sreč.

Feeling "Fit" Every Day

Napadi influence, kašlja ali bolečin v zlezlah vsled velikega dela izginejo, če bodeš imeli vedno

DR. Richterjev PAIN-EXPPELLER v svoji hiši in če ga bodeš rabili po predpisih. 25c. in 50c. steklenice v lekarnah. Čuvajte se ponaredb.

F. A. RICHTER & CO., 215 Pearl St., New York, N. Y. Dr. Richterjeve Congo Pills oiajajo. (25c. in 50c.)

goreče od ognjenega hrepenenja po resnici.

— Sodrugi! — je ponovil zaje-majoč iz te besede silo in navdušenje. — Mi smo, ki gradimo cerkve in tovarne, ki kujemo verige in denar... Mi smo živa sila, ki živi vse in razveseljuje od zibelji do groba...

— Tako je! — je zaklicel Ribin.

— Mi smo vselej in povsod prvi pri delu in zadnji v življenju. Kdo se meni za nas? Kdo nam hoče dobro? Kdo nas ima za ljudi? Nihče! — Nihče! — se je kakor odmev razlegala ta beseda.

Pavel se je obirčadal. Začel je prosteje in mirneje govoriti, množica ga je polagoma obstopila in se združila v temno tisočglavo telo. Stotine svojih pozornih oči je upirala v njegov obraz, vsevala njegove besede, jih prikrivala in skrivala.

— Boljše usode ne bomo deležni, dokler se ne čutimo sodruge, rodbino prijateljev, zvezanih z eno željo — z željo po boju za naše pravice.

— Govori k stvari! — je grobo zaklicel nekdo poleg matere.

— Ne moti ga! Mir! — sta se na različnih krajih začela dva tih glasova.

Zakajeni obrabi so gledali nezaupno in temno izpod čela; desetine oči so resno in zamišljeno gledale Pavlu v obraz.

— Socialist pa ni neumen! — je pripomnil nekdo.

— Ah! Kako smelo govori! —

je dejal visok, upognjen delavec in sunil mater v pleča.

— Čas je, sodrugi, da se upremo lakomni sili, ki živi od našega dela, čas je, da se ji postavimo v bran; vsi moramo uvideti, da nam ne pomore nihče, če si sami ne pomagamo. Eden za vse, vsi za enega — to je naša postava, če hočemo premagati sovražnika!

— Mož ima prav, otroci! — je zaklicel Mahotin. — Poslušajte resnico!

(Dalje prih.)

Neha delati.

Kadarkoli kak organ našega telesa preneha delati nekaj časa, je to resen opomin, zlasti če so prizadeta tudi jetra. To je zato, ker se številne krvne cevi v jetrih napolnijo z nečisto krvjo ali ker so jetra preobložena z maščobo. To nahajamo med vsemi sloji ljudstva, ampak najbolj pri tistih, ki čezmerno jedajo in pijejo in ki zane-marjajo primerno telesno gibanje. Barva v licu in časih tudi v očeh požolteva, telo oslabeva; bolnik je zapečen in trpi na glavoboli, izgubi slasti in na oslabetosti. V takih slucajih je priporočljivo Trinerjevo ameriško zdravilno grenko vino, ker izpodbuja jetra in vse prebavne organe k delovanju ter jim podeljuje dovolj moči, da opravljajo svoje delo brez težave. Ureja namreč prebavo, krepi živce in pomaga tvoriti novo kri. V lekarnah Jos. Triner, 1333-1339 So. Ashland Ave., Chicago, Ill.

NAROČITE SE NA DNEVNIK "ZARJA"!

Kdor želi citati podučne članke o socializmu in novice iz starega kraja, ta naj se naroči na edini slov. socialistični dnevnik "ZARJA."

"Zarja" izhaja v Ljubljani, Šelenarogove ulice št. 6/II in stane za Ameriko \$6 za celo leto.

Vse konzularne in notarske zadeve (civilne in vojaške) prevzema v hitro in uspešno izvršitev Ivan Kaker, 220 1/2 Grove St., MILWAUKEE, WIS.

Sodrugi! Naš list je naše najmočnejše orožje! Njegovimo ga! Podpirajmo in širimo ga! Agitirajmo, da bo "PROLETAREC" še večji in močnejši! Delavstvo brez svojega časopisja je kakor življenje brez solnca.

I. STRAUB URAR

1010 W. 18th St. Chicago, Ill. Ima večjo zalogo ur, veriše, prestov in drugih dragotin. Izvršuje vsakovrstna popravila v tej stroki zelo nizki ceni. Obiščite ga!

Stara navada je zdraviti revmatizem, trganje po udih, neuralgijo, zvinjenje itd. z Dr. Richterjevim "Pain Expeller". Pravi Pain Expeller se dobi tudi v Ameriki v sleherni lekarni za 25 centov steklenice in se spozna po varstveni znamki s sidrom. Pri kupovanju je treba na to paziti.

ALOIS VANA

— izdelovatelj — sodovice, mineralne vode in raznih neopojnih pijač. 1337 So. Fisk St. Tel. Canal 1466

Slovenecem in Hrvatom priporočam svoje moderno brivnico. FRANK ZORNJAK. 1837 So. Centre ave., Chicago, Ill.

AVSTRO-AMERIKANSKA ČRTA.

Najpripravnější in najcenejša parobrodna črta za Slovence in Hrvate.

Regularna vožnja med New-Yorkom, Trstom in Reko. Brezi poštni in novi parobrodi na dva vikajca.

Martha Washington, Laura, Alice, Argentina in Oceania

Druga nove parnike, ki bodo vozili 19 milj na uro, gradijo. — Parniki odplujejo iz New Yorka ob sredih ob 1 popoldan in iz Trsta ob sobotih ob 2 popoldan proti New Yorku. — Vsi parniki imajo brezžični brzojav, električno razsvetlavo in so moderno urejeni. — Hrana je domača. — Mornarji in zdravnik govorijo slovensko in hrvatsko.

Za nadaljne informacije, cene in vozne listke obrnite se na naše zastopnike ali pa na:

PHELPS BROS. & CO Gen'l Agt's, 2 Washington St., New York.

Zastopnik za Zapad: K. W. Kempf, 120 N. La Salle St., Chicago, Ill.

CARL STROVER

Dober Advokat Attorney at Law St. sobe 1009 140 E. WASHINGTON STREET, CHICAGO, ILL. Telefon: Main 3989

ROJAKI v Waukeganu! Če kočete piti dobre pijače in se zabaviti po domače pojdite k

B. Mahnich-u, 714 Market Street, Waukegan.

Pri njemu je vse najboljše. Kdor ne vrjame, naj se prepriča.

DOBRA, DOMAČA GOSTILNA v Clevelandu, Ohio J. SVETE po domače pri ZALARJU 6120 St. Clair ave

toči vino, pivo in liganje prve vrste. Smodke prve kvalitete so na prodaj. Za mnogobrojen poset se pripravite rojakom v Clevelandu, na potnikom Lastnik.

Za dobre fotografije SE OGLASI pri Wilke dobropoznanemu fotografu, ki izdeluje vsakovrstne in najfinejše slike: otroke, družine, skupine, ženitve in društvene skupine. Fotografira tudi zvečer po naročilu. 1438-1440 BLUE ISLAND AVE., CHICAGO. NA VOGALU 14. PLACE. TELEFON CANAL 287. USTANOVLJENO 1883.

Zdravljenje v 5 dneh Varicocele Hydrocele BREZ NOŽA IN BOLEČIN OZDRAVIM vsacega, kdor trpi na Varicocele, Strukturi; dalje ozdravim nalezljivo zastrupljenje, živčno nezmožnost, vodenico in boleznii ticočih se moskih. Ta prilika je dana zlasti tistim, ki so izdali že velike svote zdravnikom ne da bi bili ozdravljeni in moj namen je, pokazati vsem, ki so bili zdravljeni po tucatih zdravnikov, brezuspešno, da posedujem le jaz edino sredstvo, s katerim ozdravim vsesno. Popravite Vaše zdravje Pridite v moj urad in govorite zaupno. Govorimo vse jezike. Dobili boste najboljše nasvete in prednosti, ki sem si jih iztekel v moji 14 letni praksi kot specialist v boleznih pri moskih. Če je upanja v vaši zadevi, vam pojasnem, kako se treba zdraviti. Ozdravim pozitivno želodec, pljuca, ledice in neprilike v jetrih. (Za neuspešno zdravljenje ni treba plačati.)

Če bi začeli hraniti pred petimi leti. in bi djali na stran vsak dan 50 c., bi imeli danes \$1000. Začnite danes, da boste imeli to svoto vsaj čez pet let. INDUSTRIAL SAVINGS BANK 2007 Blue Island Ave., Chicago, Ill. Vlog čez pol milijona dolarjev. Odprto v soboto od 6 do 8 ure zvečer.

Importiran starokrajski tobak vsake vrste za cigarete, pipe in zvečenje. Importirane cigare in cigarete. Vse pristno in po zmernih cenah. VAC. KROUPA, 1225 W. 18th St. Chicago, Ill.

Jako važno vprašanje? "Ali sem že poslal zaostalo naročnino na "Proletarca"? Še ne! —

Podpirajte socialistično časopisje! Naročajte, citajte in širite "Proletarca"! Priporočajte hrvatskim delavcem "Radniško Stražo".

JESEN IN ZIMA 1911-1912

Popolna zaloga novih, najmodernejših krovjev

Obleke za odrasle in mladeniče

Naše obleke so dobro krojene in se site z vso vsebino, ki spada v

Dobre Obleke od \$25.00 po dol do \$75.00 Povrtnike za odrasle in mladeniče imamo v zalogi najnovejšega "Presto" kroja.

LAWNDALE CLOTHING HOUSE S.W. Corner 26th & Central Park Ave Rudolph Layer, lastnik.

PRVA SLOVENSKA Vinarna in Gostilna v Kaliforniji,

kjer se toči dobra vina in importirano pilsenako pivo. Prodaja vina na galone in na drobno. Ant. Schnabl, cor. Trumbull ave. in 26. Str., Chicago, Ill.

Dr. W. C. Ohlendorf, M. D.

Zdravnik za notranje bolezni in ranocelnik. Iztravnikiška preiskava brezplačno — plačati je le zdavila, 1924-26 Blue Island Ave., Chicago. Za dne ure: Od 1 do 9 popol. Od 7 do 9 zvečer. Izven Chicago živeči bolniki naj pišejo slovenski

Dožnost vsakega socialista je, podpirati svoje časopisje. Agitirajte za "Proletarca". Pridobite mu nove naročnike.

Vse pritožbe glede nerednosti pošiljanja lista in druge stvari tičočee se "Proletarca" je poslati na sođr. Frank Podlipca, 604 N. Curtis St. Chicago, Ill.

POZOR! SLOVENC! POZOR! SALOON

s modernim kegljiščem Sveže pivo v sodčkih in buteljkah in druge raznovrstne pijače ter unijahne smodke. Potniki dobe čedno preostiče za nizko ceno.

Postrežba točna in izborna. Vsem Slovenem in drugim Slovanom se toplo priporoča

MARTIN POTOKAR, 1625 So. Centre Ave. Chicago

Valentin Potisek GOSTILNICAR

1237-1st St., La Salle, Ill. Toči vse, gostilni podrejene pijače inee priporoča rojakom za običen obič.

M. A. Weisskopf, M. D.

Izkušen zdravnik. Uraduje od 8-11 predpoldne in od 6-9 zvečer. 1842 So. Ashland Ave. Tel. Canal 476 Chicago, Ill.

LOUIS RABSEL

moderno urejen salun NA 460 GRAND AVE., KENOSHA, WIS. Telefon 1199.